

Администрация на Президента

ГОДИШЕН ДОКЛАД

НА КОМИСИЯТА ПО ПОМИЛВАНЕТО

23 ЯНУАРИ 2016 Г.

22 ЯНУАРИ 2017 Г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Цели и приоритети на Комисията по помилването през 2016 г.
2. Дейност по разглеждане на молби за помилване и статистически данни
 - 2.1. Движение на молбите
 - 2.2. Профил на осъдените молители
 - 2.3. Профил на неосъдените молители – адвокати и близки на осъдените
3. Практика на Комисията по помилването
 - 3.1 Предложения за прекратяване на разглеждането
 - 3.2 Предложения за отказ от упражняване на правото на помилване
 - 3.3 Предложения за помилване
4. Изводи и препоръки на Комисията по помилването

На основание чл. 7(4) от Правилата за работа на Комисията по помилването (ПРКП),
утвърдени с Указ № 80/23.02.2012 г. и изменени с Указ № 23/18.02.2014 г. на Президента на Република България

1. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА КОМИСИЯТА ПО ПОМИЛВАНЕТО ПРЕЗ 2016 г.

Комисията по помилването при Президента е помощен експертен съвещателен орган, който подпомага упражняването на правото на помилване, предоставено на държавния глава от чл. 98, т. 11 от Конституцията и делегирано на Вицепрезидента с Указ № 13/23.01.2012 г. Комисията:

- разглежда молби за помилване, които докладва на Вицепрезидента с мотивирани предложения по всяка от тях;
- подпомага идейното изграждане и провеждането на държавната политика по помилването, като изготвя експертни становища, провежда изследвания, събира и анализира съдебна практика и др.;
- съдейства за изграждането на правозащитни стандарти в рамките на държавната политика по помилването, като обобщава, анализира и оповестява резултатите от своята работа.

Структурата, съставът и правилата за работа на Комисията са определени с Указ № 80 на Президента от 23.02.2012 г. , изменени с Указ № 23 на Президента от 18.02.2014 г. Изменението разширява възможността като непостоянен (ротационен) член на комисията да бъдат привлечени различни подходящи специалисти от Администрацията на президента.

През 2016 г. съставът на Комисията не бе обновяван, като мандатът на ротационният член Пламена Бориславова бе продължен до края на президентския мандат. Дейността на Комисията бе подкрепена от двама главни експерти, младши експерт по програмата „Старт в кариерата“ и общо 4 курса от общо 15 стажанти (студенти по право от СУ „Св. Климент Охридски“, приети на състезателен принцип) в рамките на Стажантската програма, създадена през 2012 г.

Комисията започна 2016 г. с представяне на традиционния **годишен аналитичен доклад**, изготвян за четвърта поредна година. Той съдържа подробен анализ на практиката на Комисията, богата статистическа информация, анализ на профила на молителите, на мотивите за предложенията на Комисията за помилване и за отказ от помилване, както и идентифицирани през практиката ѝ проблемни области в процесите на престъпността, нейната превенция и ресоциализацията на осъдените от значение за наказателната политика на държавата като цяло. Изводите и препоръките не се различават съществено от направените в предходните три доклада.

И през 2016 г. основна цел на Комисията беше да осигури устойчивост на достигнатия информационен и експертен стандарт на политиката по помилване, за да може практикуването му да бъде необратимо и независимо от персоналният състав на Комисията.

За целта Комисията:

- продължи да въвежда информация в **електронната система за управление на дейността си, която изцяло дигитализира** процеса по разглеждане, решаване, архивиране и статистическо обработване на данните от молбите за помилване, поддържа електронни папки за всеки молител и **генерира статистическа информация по множество показатели, достъпна пряко през електронната страница на държавния глава**. Системата позволява на гражданите да получават в реално време разнообразна статистическа информация за динамиката на молбите, профила на молителите и предложенията на Комисията (система 'open data'). По данни от университети и изследователски институти така изнесената информация се ползва за научни и образователни цели, като и през 2016 г. е в била в основата на научни публикации. Системата съществено улеснява самата Комисия при аналитичното обобщаване на нейната практика и извеждане на тенденции, с които да съобразява развитието на помилването. През 2016 г. бе разработено Ръководство за управление на системата в помощ на бъдещите ѝ ползватели след приключване на мандата.

- интегрира актуални **изследвания по наказателноправни проблеми** в дейността си, включително в обучителната част на Стажантската програма.

- продължи да развива **партньорските отношения с органите от системата за изпълнение на наказанията, на прокуратурата и на съда**. През 2016 г. усилията бяха съсредоточени в компенсиране на забавяния в информационния обмен, породени от продължаващи структурни и персонални промени в пенитенциарната система. В рамките на тези партньорства Комисията събра и дари близо 500 книги на затворните администрации, за да бъдат ползвани от осъдените в затворните библиотеки.

- продължи практиката си по **периодично отчитане на дейността** чрез тримесечни аналитични и статистически отчети, публикувани на електронната страница на държавния глава, както и чрез актуализиране на статистическата информация, генерирана от електронната система за управление на дейността.

2. ДЕЙНОСТ ПО РАЗГЛЕЖДАНЕ НА МОЛБИ ЗА ПОМИЛВАНЕ

През петата мандатна година Комисията е провела 23 заседания, на които е решила общо 494 молби (от които 449 подадени през мандатната година и 50 заварени) по общо 435 преписки за общо 401 осъдени лица. Общият брой молители е 439, от които 27 са близки на осъдения, 8 са адвокати и 3 са трети лица, несвързани в родство с осъдените.

Количествените данни не се отклоняват съществено от тези за предходната мандатна година.

През петата мандатна година Комисията е направила 11 предложения за помилване за общо 10 осъдени лица, от които 8 са били уважени.

2.1. Движение на молбите

През 2016 г. се наблюдава спад в средномесечния брой на постъпващите молби с около 6 % (36.5 от 39). Това се дължи на удължения срок за произнасяне на Комисията поради забавяне на информацията от затворните администрации, което намалява броя на молителите, подаващи често молби. По същата причина през петата мандатна година броят на прекратените преписки е най-нисък, като отново преобладават молбите, подавани повторно след скорошно неблагоприятно за молителя произнасяне на Вицепрезидента.

Средномесечният брой на молбите, които се разглеждат по същество, е относително запазен. **Броят на решените молби и сроковете за тяхното разглеждане и решаване зависи от навременното получаване на информация, която Комисията изисква от други държавни органи, най-съществените от които са затворните администрации.**

И през 2016 г. срокът между поискването и получаването на справките за осъдените от ГД „Изпълнение на наказанията“ към Министерството на правосъдието бе необичайно дълъг по отношение на по-голямата част от справките (над 60%) в сравнение с първите три мандатни години, въпреки постоянните усилия на Комисията за ускоряване на административното придвижване на документите¹. Това забавяне удължава срока между подаването на молбата и произнасянето на Комисията, въпреки че Комисията разглежда и решава молбите до седем работни дни от получаването на справките. В резултат на това и през 2016 г. е относително увеличен броят на случаите, в които Комисията се произнася едновременно по множество молби за един осъден, подадени в срока на изчакване на справката от съответния затвор.

За отчетния период от затворите са получени общо 383 справки (329 за 2015 г.).

Най-кратки са сроковете за информационен обмен с органите на съда и прокуратурата.

¹ В края на март 2016 г. броят на изисканите от началото на годината и неполучени справки е 58, от които само 12 са получени до края на юни, когато забавените за второто тримесечие справки вече са 66. В края на септември 2016 г. броят на изисканите и неполучени справки е 73. През целия месец ноември няма получена справка. В един случай справка е поискана през февруари 2016 г. и до края на септември не е получена въпреки многократни напомнителни писма. В последните дни на 2016 г. са получени 37 справки, изготвени през октомври, ноември и първата половина на декември.

Таблица 1: Обща справка за движението на молбите за помилване²

	Заварени	ПОЛУЧЕНИ	РЕШЕНИ с предложение за										Отказ	Помилване	ВИСЯЩИ пред КП в края на периода (разпре- делени)	Чакат справки (края на мес.)
			Прекратяване													
			Общо решени	общо	Няма нови обстоятелства след постановен отказ	Изтърпяно наказание (вкл. глоба)	Починал молител	Молителят не търси помилване (амнистия, реабилитация, опрощаване на изпитателен срок, др.)	Неприложимо помилване (висящ процес, чуждестранна присъда, давност)	Молителят отказва съдействие/оттегля молбата						
1-2016 г.	50	30	9	5	4	0	0	0	0	0	1	0	4	0	0	25
2-2016 г.	71	34	51	4	3	1	0	0	0	0	0	0	47	0	0	26
3-2016 г.	54	49	61	8	8	0	0	0	0	0	0	0	51	2 ³	0	58
4-2016 г.	42	31	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25	0	0	17
5-2016 г.	48	45	21	1	0	0	0	0	0	1	0	0	20	0	0	22
6-2016 г.	72	36	57	2	1	0	0	0	0	1	0	0	52	3 ⁴	0	66
7-2016 г.	51	39	42	2	2	0	0	0	0	0	0	0	39	1 ⁵	0	
8-2016 г.	48	50	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	44	
9-2016 г.	98	41	82	7	6	0	0	0	0	1	0	0	73	2 ⁶	0	
10-2016 г.	57	32	45	5	0	0	0	1	0	0	1	0	38	2 ⁷	0	70
11-2016 г.	44	38	20	3	3	0	0	0	0	0	0	0	16	1 ⁸	0	90
12-2016 г.	62	13	37	8	8	0	0	0	0	0	0	0	28	1 ⁹	0	37
1-2017 г.	37	11	44	0	0	0	0	0	0	0	0	0	44	0	1	
ОБЩО 2016 г.	50	449	494	45	38	1	0	1	0	4	1	438	11			
ОБЩО 2015 г.	60	469	487	66								411	10			
ОБЩО 2014 г.	70	446	455	53								401	1			
ОБЩО 2013 г.	71	588	587	81								497	9			
ОБЩО 2012 г.	179	838	988	140								844	4			
ОБЩО 2012-2016 г.	3220		3011	385								2591	35			

² Мандатната година започва на 23.01.2016 г. и продължава до 22.01.2017 г. Представените данни обхващат този период.

³ По едното предложение е постановен Указ № 27/07.04.2016 г. (с 1 година от остатъка), а по второто е постановен отказ, последван от нова молба. По този случай при второто му разглеждане е постановен Указ № 44/07.06.2016 г. Така по един случай КП се е произнесла двукратно с предложение за помилване.

⁴ Указ № 44/07.06.2016 г. (изцяло с наложените наказания) и Указ № 62/01.07.2016 г. (с 3 години 8 месеца от остатъка). Едно предложение е отхвърлено.

⁵ По предложението е постановен Указ № 75/01.08.2016 г. (с 4 години от остатъка).

⁶ Указ № 90/02.09.2016 г. (с 4 години от остатъка), Указ № 102/06.10.2016 г.

⁷ Едното предложение не е уважено, по другото е постановен Указ № 116/04.11.2016 г. (3 години от остатъка).

⁸ Предложението не е уважено.

⁹ Указ № 143/28.12.2016 г. (с 3 години и 9 месеца от остатъка).

Заседание, дата	Брой молби			
	Разпределени (за докладване в заседание)	докладвани	решени	Молби с удължен срок за разглеждане
14.01.2016 г.	9	9	9	
04.02.2016 г.	21	21	21	
18.02.2016 г.	30	30	30	
02.03.2016 г.	36	36	35	1 спряна за допълнително разработване на мотиви
10.03.2016 г.	14	14	14	
24.03.2016 г.	11	11+1	12	
07.04.2016 г.	25	25	25	
26.05.2016 г.	21	21	21	
02.06.2016 г.	20	20	20	
16.06.2016 г.	4	4	4	
23.06.2016 г.	10	10	10	
30.06.2016 г.	24	24	23	1 спряна за допълнително изследване на случая
21.07.2016 г.	23	23	23	
27.07.2016 г.	19	19	19	
01.09.2016 г.	44	44	44	
15.09.2016 г.	16	16	16	
29.09.2016 г.	23	23	22	1 спряна за допълнително проучване на случая и на съдебна практика
13.10.2016 г.	15	15	14	1 спряна за допълнително проучване и решена на 26.10.16
26.10.2016 г.	30	30	30 +1	
3.11.2016 г.	20+1	20+1	20	Междинен доклад по спряна молба
8.12.2016 г.	25	25	25	
22.12.2016 г.	11+2	11+2	11+1	1 молба продължава да е спряна
12.01.2017 г.	44	44	44	
ОБЩО: 23 заседания			494	

2.2 Профил на осъдените молители

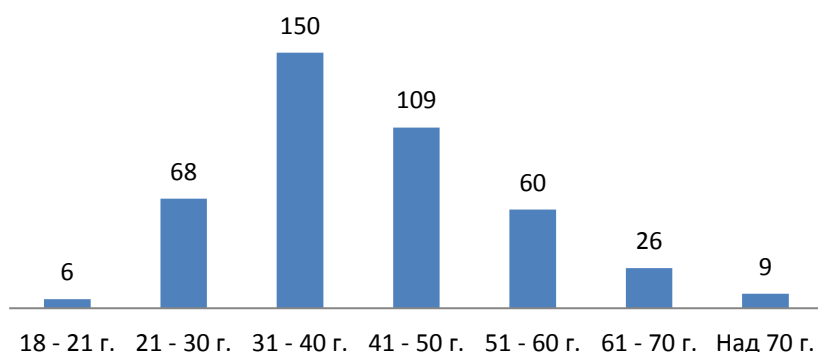
2.2.1. Личен профил

През отчетния период са подадени молби в полза на 29 осъдени **жени**, от които 11 изтърпяват наказанието си в затвор. Налице е близо двукратно увеличение на молителките спрямо 2015 г.

Останалите осъдени са мъже.

По отношение на възрастовия профил не се отчита съществена промяна спрямо предходни отчетни периоди. Най-активна в търсенето на помилване постоянно е групата в активна

1. ОСЪДЕНИТЕ МОЛИТЕЛИ ПО ВЪЗРАСТ

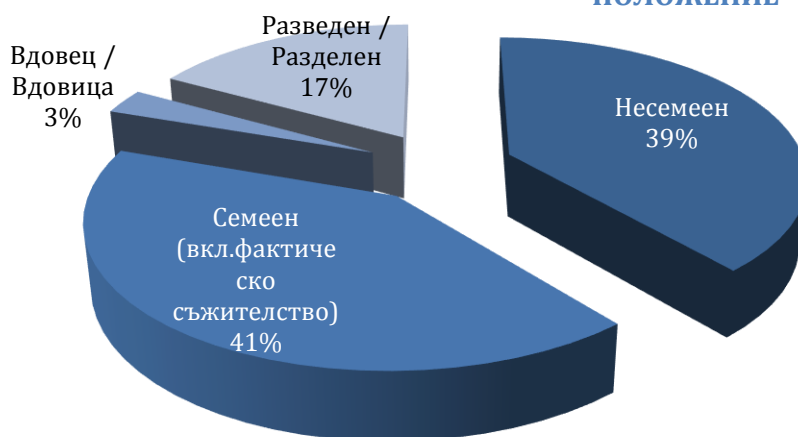

трудоспособна възраст. Осъдените между 25 и 45 години надхвърлят 70% от всички молители. Най-младите молители през 2016 г. са на възраст 20-21 години

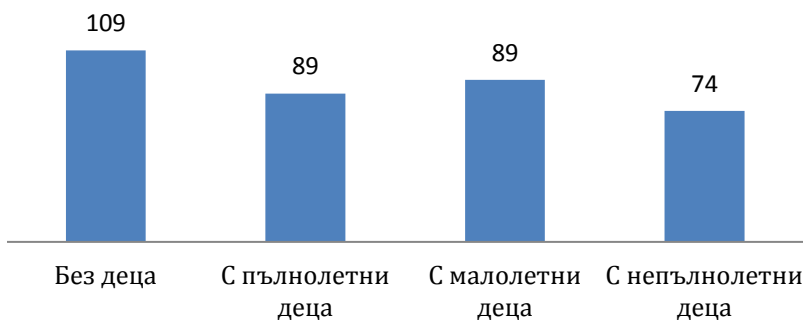
През петата мандатна година **не е подавана молба от непълнолетен осъден**. Тази възрастова група, както и младите пълнолетни, изтърпяващи наказание в поправителен дом отделно от пълнолетните, не е мотивирана да търси предсрочно прекратяване на наказанието. За тази група затворната институция изпълнява в много голяма степен социално-закрилна функция и предлага условия, възприемани от осъдените като по-благоприятни спрямо живота на свобода. Тези тревожни констатации Комисията потвърждава за пета поредна мандатна година.

Повечето молители нямат семейство. Дял от 39 % изобщо не са създавали такова, а при 17 % то се е разпаднало. По този показател липсват отклонения в традиционния профил на молителите.

2. ОСЪДЕНИТЕ МОЛИТЕЛИ ПО СЕМЕЙНО ПОЛОЖЕНИЕ

3. МОЛИТЕЛИТЕ ПО ПРИЗНАКА РОДИТЕЛ

От общо 338 осъдени, за чието семейно положение са налице данни, половината (176) са **родители** на ненавършили пълнолетие деца, за които по принцип са длъжни да полагат грижи. Преобладават родителите, които нямат умения и мотивация да полагат системни грижи за децата и близките си. Нараства броят на осъдените молители, които не са създали семейства и нямат деца.

Дял от над 41% от осъдените молители нямат никаква професия и никога не са работили нищо. Те са практически социално изключени и водят престъпен начин на живот, като се издържат основно от користни престъпления и периодични престои в затвора. По-голямата част от тях нямат навършени 40 години.

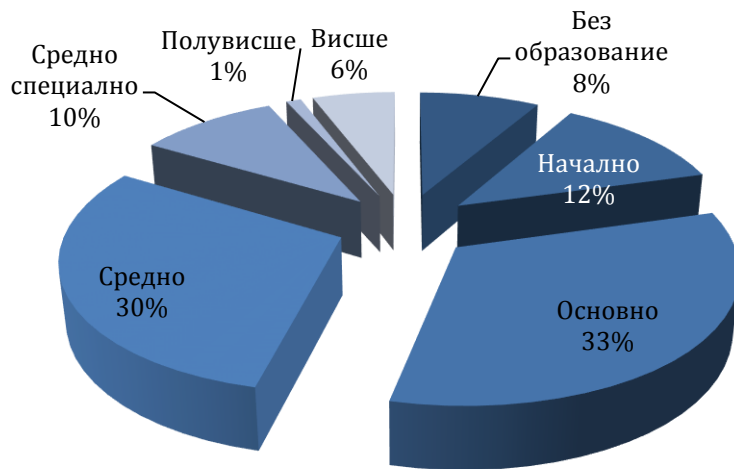
Дял от 27% от осъдените молители нямат квалификация, но са полагали неквалифициран общ физически труд. Едва 59 молители (14 %) имат опит с квалифициран физически или технико-инженерен труд, за какъвто имат и съответната квалификация, общо 12 са заети в търговията. Едва шестима молители работят в сферата на медицината, хуманитарните професии и науката.

Молителите без трудови навици и умения изцяло включват най-слабо образованите групи, в които достигнатото образователно равнище, доколкото такова съществува, не е източник на реални знания.

Образователният профил на осъдените молители през петата мандатна година не се отличава съществено от този от 2015 г. по ниския дял на лицата с ниско образование и без образование (общо 20%) спрямо

4. МОЛИТЕЛИТЕ ПО ОБРАЗОВАНИЕ

лицата с основно и средно образование (общо 73%)¹⁰. В работата си обаче Комисията често среща несъответствия в документираната информация за образованието на един и същи молител към един и същи момент, като най-често като завършено му е приписано образователно равнище, което той предстои да получи. Най-често вместо начално, образованието е посочено като основно, а молители, които участват, но нямат завършен IV клас, са посочени като лица с начално образование.

2.2.2. Престъпен модел и риск от рецидив

Осъдените 401 молители са извършили общо 640 престъпления, сред които най-голям е относителният дял на тежките умишлени убийства (115) и кражбите (111) и следвани от грабежите (59), общоопасните престъпления (50) и обикновените умишлени убийства (41). **Преобладават умишлените посегателства с елемент на насилие** – убийства, телесни повреди, сексуални престъпления, грабежи, трафик на хора и др. (общо 311). От тях 180 са застрашили или отнели човешки живот. Користният мотив е характерен за 273 от всички извършени от молителите престъпления. Най-малък е броят на престъпленията по служба (6), данъчните престъпления (3), организираната престъпна дейност (4), трафика на хора (2) и обсебването (1).

С изключение на няколко пътнотранспортни престъпления и случаи на непредпазливо причиняване на смърт, всички останали престъпления са умишлени.

От молителите, за чието съдебно минало има данни (общо 340), **само 39 са осъдени за първо в живота им посегателство**. Всички останали са извършвали престъпления в миналото, като 26 са се реабилитирали преди актуалното си осъждане. Общо 81.7% (както и през 2015 г.) са извършили актуалното престъпление като **рецидивно**, без да са реабилитирани за предходното, като често с него е нарушен изпитателен срок по условно осъждане за предходно посегателство. При тези молители най-често се установява престъпен модел в процес на стабилизация или ескалиране.

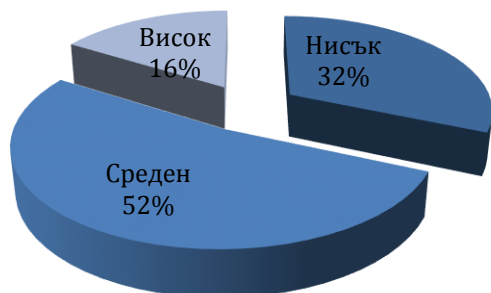
В близо 22% от случаите рецидивът е по-скоро случаен и деецът не разкрива трайни криминални нагласи (спрямо 4% през 2015 г.). В над 60% от разгледаните случаи рецидивът е осъществен в рамките на устойчив престъпен модел, а при 28% поведенческият стереотип ескалира в по-тежки престъпления след всяко осъждане. Тези видове престъпно поведение не се повлияват от предходно наложената наказателна репресия поради криминогенни обстоятелства, свързани с ранно оформен начин на живот на молителя на свобода, неговата

¹⁰ През последните три години се забелязва тенденция на намаляване на групата на формално необразованите от 25 % през 2013 г., през 15 % за 2014 г. до 8 % през 2015 г. Въпреки това остават много високи равнищата на функционална неграмотност (устойчиво около 22 %) в съчетание с липсата на определени професионални умения

среда и умения за законосъобразно справяне, включително недостига на подкрепа от обществото и държавата за по-лесно вграждане след напускане на затвора.

През отчетния период **рискът от рецидив** е измерен по отношение на 378 осъдени

5. МОЛИТЕЛИТЕ ПО НИВА НА РЕЦИДИВНИЯ РИСК

молители (всичките изтърпяващи наказанието си в затвора, извършил оценяването). Както обикновено, най-голяма е групата на осъдените със **среден риск** (196), но относително голяма е групата на **молителите с нисък риск** (23 %). Най-често тези осъдени са показвали нисък риск още с постъпването си в затвора. В отделни случаи ниските стойности са обусловени от по-напреднал корекционен процес в последните етапи от наказанието, който обаче не разкрива признаци на изключителност, за да бъде обсъждан като единствено основание за

помилване.

Най-често рискът от рецидив продължава да е обусловен от:

- безкритичното или равнодушно отношение на деца към извършеното от него и причинените с престъплението вреди, безразличие или отмъстителност към пострадалите, сериозно нарушена или отсъстваща способност на деца да изпитва съпричастност към другите и вина за причинените им страдания, негодуващо и самосъжалително отношение към наказанието, враждебност и неискреност към институциите и обществото („отношение към правонарушението“);

- формираните устойчиви житейски стратегии, които предполагат извършване на престъпления или създават криминогенни условия. Липсата на критичност към извършеното е подсилена от средата, в която молителите живеят и която не подкрепя законосъобразно поведение и не санкционира незаконосъобразен начин на живот. Повечето молители с тези дефицити са формирали престъпни навици под влияние на семейната и непосредствено обкръжаващата ги среда още в младежка възраст на фона на ранно отпадане от училище, ранен опит с настаняване в изправителни заведения, липса на здравни и родителски грижи¹¹ („начин на живот и обкръжение“); и

- дефицити в ценностните нагласи и уменията за мислене, свързани със способността да се преценяват различни житейски ситуации и да се формира адекватна поведенческа реакция към тях („начин и умения за мислене, нагласи“). Много често дефицитите в тези три зони са съчетани помежду си и обуславят дефицити в зоните на емоционалните фактори, междуличностно общуване и семейните отношения. Типично тези осъдени се считат несправедливо наказани, като отношението им към наложеното наказание е негодуващо и самосъжалително, а към институциите и обществото – враждебно и неискрено. Поради типичния за тези молители недостиг на позитивен социален опит и ресурс за социализация поправителният процес в срока на лишаването от свобода е по правило в застой, а когато се

¹¹ При тези лица криминализацията е настъпила и на фона на неефективност на превантивните държавни политики, обобщено известни като „защита на деца в риск“. Вместо закрилна и възпитателна политика в детството спрямо някои осъдени са предприемани неподходящи за деца репресивни мерки, задълбочили проблемите при развитието и социализацията им, които са и сред предпоставките поправителният процес спрямо тях по-късно да не се развива. При други изобщо не са били предприемани никакви мерки, поради което тези лица нямат никакъв опит с функционирането в нормативно регулирана среда и съобразяване с правила и са стабилизирани агресивен или егоцентрично-меркантилен тип поведение без представи, че е възможен и друг. Поради типичния за тях недостиг на позитивен социален опит и ресурс за социализация поправителният процес в срока на лишаването от свобода е по правило в застой, а когато се развива, той е бавен, колеблив, противоречив и не успява да преодолее стабилизирани криминални стереотипи.

развива, той е бавен, колеблив, противоречив и не успява да преодолее стабилизираните криминални стереотипи.

В групите с висок (над 80 точки) и среден към висок (над 50 точки) риск от рецидив

6. ПРОФИЛ НА ОСЪДЕНИТЕ МОЛИТЕЛИ ПО ДЕФИЦИТНИ ЗОНИ НА РЕЦИДИВНИЯ РИСК

В **червено** са отбелязани динамичните зони, които могат да се повлияят от наказанието. Измененията в тях са сред показателите за преценка на корекционните ресурси и резултати на осъдения. В **синьо** са статичните зони, които наказанието

опасността от утежняване или повтаряне на наказателната препресия при извършване на ново престъпление не поражда притеснения или мотивация за промяна в посока към законосъобразно поведение, ако изобщо се осъзнава като неблагоприятен. Липсват и други стимули за водене на различен и позитивен начин на живот, както и усилия за изграждане на трудови навици, повишаване на образованието, преодоляване на зависимости или повишаване на ресурсите за законосъобразно справяне по друг начин. Тези молители са емоционално незрели и поведенчески нестабилни, с ограничени, еднотипни и повърхностни социални контакти и еднообразен, фиксиран върху непосредствените битови потребности начин на живот. Ескалиращ или устойчив престъпен модел обичайно се установява при тези осъдени.

Описаните дефицити пряко се отразяват и на отношението на дееца към образованието, което е мощен фактор се ресоциализация и превенция на рецидива – извършителите със среден и висок риск от рецидив са по правило без образование или нефункционално образовани (формалната образователна степен не съответства на нивото на интегрирани знания и не се използва от дееца).

Както е многократно подчертавано в докладите на КП, налице е **зависимост между образователни и трудови дефицити и развитие на модели на престъпно поведение**. Ниското образование, функционалната неграмотност и липсата на трудови навици и опит са характерни за молители с устойчив престъпен модел, изграден като житейска стратегия за набавяне на издръжка и справяне с трудности. В тези групи с голямо мнозинство преобладават молителите са със среден и висок риск от рецидив, обусловен от множество дефицити в зоните на динамичните рискови фактори (вж. по-горе). Дефицитите в образованието при тях са директно свързани с формирането на личността в криминогенна референтна среда с ограничени ресурси за законосъобразен начин на живот, вкл. развитие на вредни и асоциални навици (алкохолна зависимост), неумение за законосъобразно придобиване и управление на издръжка, липса на образователни интереси и мотивация за лично развитие, отсъствие на пълноценни приятелства и семейни връзки.

Описаните дефицити очертават профил на лица, които не преживяват извършеното от тях като укоримо, считат се за жертва на несправедливо и злонамерено правосъдие и

нямат мотивация и нагласи да преосмислят и променят поведенческите си стереотипи в посока да решават житейските си предизвикателства по непрестъпен начин.

Видно от криминалното им минало и поведението им в затвора тези осъдени не се повлияват от наказателна репресия. Повечето от тях не се плашат от перспективата да бъдат периодично затваряни в места за лишаване от свобода, където те получават здравни и социални грижи, вкл. прехрана, подслон, лично внимание, социални контакти, възможност за полагане на труд, достъп до образование и квалификация, като социалната среда им е позната и я преживяват като приятелска. Наказанието има само превантивен ефект, доколкото ограничава възможността им да рецидивират в срока на изтърпяването му.

При редица осъдени престъпното поведение е обусловено от **алкохолна злоупотреба, поведенческите проблеми при която не са преодолен и в условия на изолация**. Всички молители от тази група са осъдени за тежко насилствено престъпление, извършено в алкохолно опиянение и застрашило или завършило с отнемане на човешки живот по нелеп или незначителен повод.

През отчетния период е получена информация за **риска от сериозни вреди**¹² по отношение на общо 377 осъдени лица. Този показател се разглежда съчетано с риска от рецидив и характеристикната справка за осъдения при преценка на скоростта, посоката, съдържанието и резултатите на корекционния процес. Той е с особена важност при дългосрочно осъдените, които са изтърпени фактически голямата част от наказанието, тъй като при тези лица често рецидивният риск спада на формално основание. Рискът е нисък по отношение на общо 90 от тях. Общо 52 разкриват висок риск за обществото, а при общо 120 този риск е среден. Общо 12 осъдени показват висок риск по отношение на конкретно лице, което би било застрашено от рецидива на осъдения, а при 34 осъдени този риск е среден. Общо 20 осъдени са високорискови за себе си.

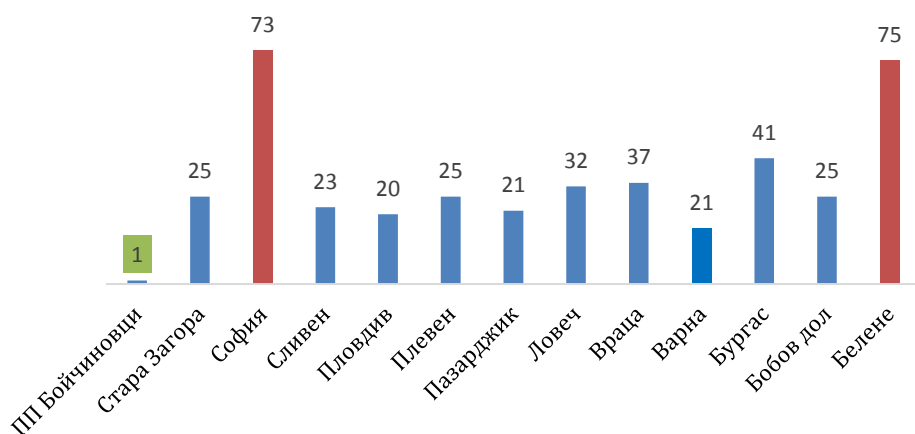
2.2.3. Местоизтърпяване

През петата мандатна година 434 осъдени молители изтърпяват наказанието си в затвор. Останалите не се намират в места за изтърпяване на наказанието, тъй като не са осъдени на ефективно лишаване от свобода, укриват се, изпълнението на присъдата е

отложено от прокуратурата или присъдата е влязла в сила наскоро и осъденият очаква привеждането ѝ в изпълнение.

През отчетния период най-много молби са разгледани за осъдени, **изтърпяващи наказание в затвора в Белене**, следвани от затвора в София. Продължават да са необичайно малко с тенденция да намаляват разгледаните молби на затворници от големите затвори във Варна, Бургас, Ловеч.

7. ОСЪДЕНИТЕ МОЛИТЕЛИ ПО МЕСТОИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЕТО

¹² Потенциален риск осъденият да извърши насилие срещу конкретно лице, срещу произволен член на обществото или на определена социална група или член на непосредствено обкръжаващата среда, както и риск осъденият да увреди себе си. Определянето на риска от вреди се извършва от специализираната затворна администрация на основата на стандартизирана методика.

2.2.4. Изтърпявани наказания

Най-голям брой от осъдените молители са наказани с лишаване от свобода за срок до 10 години (260, без промяна спрямо 2015 г.). Повече от два пъти по-малко са осъдените на лишаване от свобода за срок между 11 и 19 години.

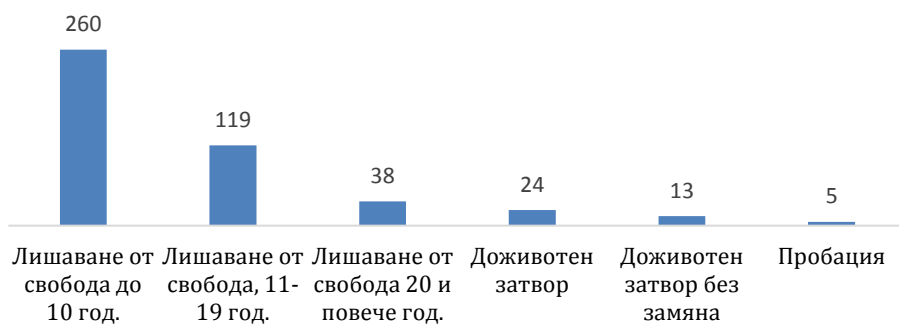
Групата на осъдените на лишаване от свобода над 20 години проявява относително устойчива активност. Фактор за това е натрупването на съдебна практика по чл. 58а, ал. 2-3 от НК след 2009-2010 г., който предвижда налагане на срочно наказание, обичайно надхвърлящо 20 години, вместо доживотен затвор и доживотен затвор без замяна, когато процесът е протекъл по реда на съкратеното съдебно следствие.

Относително активна е и групата на доживотно наказаните молители, която през петата мандатна година се увеличи с нови молители, осъдени на доживотен затвор

8. ОСЪДЕНИТЕ МОЛИТЕЛИ ПО ВИДА НА ОСНОВНОТО НАКАЗАНИЕ

(нарастване от 13 на 24 молители спрямо 2015 г.). В тази група има най-висок процент многократни молители.

Относително най-малка е групата на условно осъдените на лишаване от свобода молители (общо 11), които обикновено търсят да им бъде опростено допълнително наказание

глоба или лишаване от права, да се освободят от изтърпяването на мерки за пробационен надзор, наложени в изпитателния срок, съкращаване на изпитателния срок, реабилитация и др.

През отчетния период са подадени 5 молби от осъдени на **пробация**.

Допълнителното наказание **глоба** е наложено на 25 осъдени, но молбата за помилване по начало се отнася не до глобата, а до основното наказание лишаване от свобода.

2.2.5. Мотиви на осъдените молители

През петата мандатна година ясно се откритоха две значими тенденции.

Първо, затвърди се тенденцията **молителите да не се позовават на мотиви, представляващи по същество предпоставки за условно предсрочно освобождаване (УПО)**. Както Комисията многократно е изтъквала, УПО е конкурентен на помилването институт и има предимство, когато предпоставките за прилагането му са налице. В проведените през 2012-2013 г. изследвания Комисията установи, че в практиката е налице смесване на тези два инструмента за облекчаване на отговорността, като самите молители трудно се ориентират в разликите между тях. **В резултат на последователно провежданата от Комисията политика по отстояване на предимството на УПО, към края на 2015 г. делът на молителите, които търсят помилване, като се позовават на предпоставки за УПО, бе свит наполовина, а през 2016 г. молби с такива мотиви са едва 15.** В тях молителите се позовават на други обстоятелства като водещи и основни мотиви в подкрепа на искането за помилване.

Описаното наблюдение е устойчиво и ясно очертава промяна в представите на молителите за приложното поле на помилването спрямо редовния способ за облекчаване на репресията.

Второ, продължи да **нараства групата на молителите с „други“ мотиви**. Тя обхваща строго специфични мотиви, които не се сочат обичайно и са тясно обвързани с особеностите на конкретния случай. Наблюдението показва все по-устойчиво възприемане на помилването като инструмент, който се прилага при изключителни обстоятелства, при които редовните способности за облекчаване на репресията не са приложими или подходящи, и който е силно обвързан със индивидуалните особености на случая.

По отношение на останалите групи мотиви липсва промяна спрямо 2015 г.

Водещо място сред хуманитарните мотиви традиционно заемат твърденията за **тежко здравословно състояние**, което по оценка на молителя е несъвместимо с ефективно изтърпяване на наказанието и води до неговата прекомерност или нецелесъобразност. От всичките 308 молители, които са се позовали на този аргумент, 231 (75%) са клинично здрави. Макар и по-слаба, продължава да намалява делът на молителите, които търсят помилване,

9. МОЛИТЕЛИТЕ ПО МОТИВИ

сумата от процентите дава повече от 100%,
тъй като молителите са сочили повече
от една група мотиви

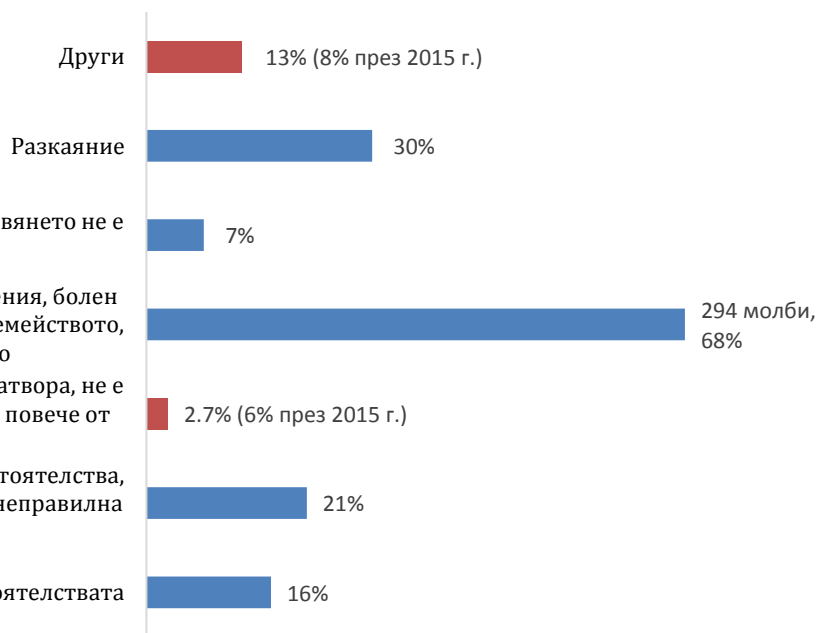
Прекомерност / нецелесъобразност на репресията: поправянето не е оценено, затворът вреди на осъдения

Хуманитарни обстоятелства: влошено здраве на осъдения, болен близък, напреднала възраст на осъдения, бедност на семейството, необходимост да се грижи за деца /семейство

Настъпили предпоставки за УПО: поправяне, работи в затвора, не е наказван, награждаван е, с добро поведение, изтърпял повече от половината от наказанието

Несправедливо осъждане: неотчетени смекчаващи обстоятелства, прекомерно наказание, незаконен процес, незаконна/неправилна присъда, пристрастност на институциите

Оправдателни мотиви: невиновен, принуден от обстоятелствата

излагайки недостоверни твърдения за своето здраве (спад от 4% спрямо 2015 г.).

Сред останалите 77, при които се установяват заболявания, преобладават неинвалидизиращите състояния (88%), главно телесни (60% от тях). Дванадесет от осъдените страдат от телесно инвалидизиращо заболяване, а при други осем основното оплакване е личностово разстройство или лека умствена изостаналост, които не изключват вменяемостта. При петима молители се установява неврологично заболяване.

Запазва се спадът, настъпил през 2015 г., на другата голяма група хуманитарни обстоятелства - **семейните** (тежко финансово положение на семейството, затруднения на близките да поемат грижи за деца или болни роднини или опасност дете или родител на осъдения да остане без грижи). В повечето случаи е установено, че молителят не е полагал никакви или не е полагал адекватни грижи за близките си и няма ресурса и нагласата да се грижи за тях.

И през 2016 г. **не са подавани молби, които не съдържат никаква мотивация.**

2.2.6. Искания на молителите относно вида на държавната милост

Молбите за помилване се отнасят типично до опрощаване изцяло или отчасти на неизтърпяната част от наказанието лишаване от свобода, когато е наложено ефективно.

При наложени двете най-тежки наказания (доживотен затвор и доживотен затвор без замяна), искането се отнася до замяна с по-леко наказание.

Специфична, макар и малобройна група случаи се отнася до искания за опрощаване на изпитателен срок при условно осъждане, съответно на мерки за пробационен надзор, наложени в изпитателния срок. Основният аргумент са създадените от режима на изпитателния срок затруднения на осъдения да си намери или да започне предложена му работа. Излагат се съображения, че наложените мерки (най-често периодични срещи с пробационен служител и задължителна регистрация по настоящ адрес) ограничават свободното придвижване между различни населени места и така пречат за образованието на молителя и упражняването на мобилни професии.

През 2016 г. са разгледани 5 молби за опрощаване на пробация.

Самостоятелно искане за помилване на конфискация през 2015 г. не е постъпвало в Комисията. Молбите за помилване на наказанието глоба обхващат и наказанието лишаване от свобода, към което тя е присъединена.

2.3. Профил на неосъдените молители – адвокати и близки на осъдените

През 2016 г. общо 38 са молителите, които не са осъдени (спрямо 56 през 2015 г.).

От тях 27 са близки на осъдените (съпруга/партньорка или майка/баща), 8 са техни адвокати и 3 са несвързани със семейството на осъдения трети лица.

Сред близките преобладават майките и съпругите на осъдените. Тази група молители разкриват устойчив хомогенен профил, който не търпи изменения спрямо предходни отчетни периоди. Тези лица най-често изтъкват:

- понасяни от тях житейски неволи и надежда да получат подкрепа от осъдения, ако бъде освободен;
- притеснения за здравето на осъдения, което според тях се влошава по време на изтърпяване на наказанието;
- убеждение, че осъденият не е виновен и е бил наказан несправедливо, или заслужава снизхождение и прошка, тъй като се е поправил.

В отделни случаи близките са единствените молители, като липсва молба от самия осъден.

През 2016 г. се наблюдава **привидно рязък спад на молбите, подавани от адвокати** (6 спрямо 23 през 2015 г.). В тази връзка следва да се отбележи, че, макар и повече на брой, през 2015 г. те изхождат почти изцяло от една и съща адвокатска кантора. Макар осъдените лица да не си приличат по възраст, образование, професия, здравословен и семеен статус, извършено престъпление, наложено наказание, съдебно минало и други житейски и правни обстоятелства, тези молби са с идентично съдържание¹³. През 2016 г. се наблюдава голям брой молби с това съдържание, подавани формално от името на осъдените лица.

Молбите често се отличават с бедно и неподкрепено с доказателства съдържание, а мотивната част почти не съдържа аргументи, относими към помилването.

И през 2016 г. по отделни преписки са получени и **писмени становища от отделни трети лица**, които се присъединяват към молбата/молбите за помилване, подадени от осъдения или негови близки (кметове, работодатели и други лица, които по различни поводи имат лични впечатления от осъдения и неговото семейство).

¹³ Те са аргументирани с твърдения, че молителите са осъдени невинни и наказанието е прекалено тежко, дълбоко ги разстройва, демобилизира ги психически и емоционално, пречи им да изградят успешна кариера и стабилно семейство и не може да им въздейства с нищо полезно, а само ще се отрази негативно на психиката им. Молбите демонстрират увереност, че осъденият не представлява заплаха за обществото, а е негов пълноценен член, описан като зрял и интелигентен, посветен на семейството и родината млад човек в разцвета на силите си, който има стабилна професия и добра репутация и желае да заеме достойно място в обществото, да се грижи за семейството си и да [създаде и] възпита децата си, както и да се труди за благо на държавата си.

3. ПРАКТИКА НА КОМИСИЯТА

Съгласно чл. 98, т. 11 от Конституцията правото на помилване принадлежи на държавата в лицето на президента / вицепрезидента. Молителите имат право да получат произнасяне на държавния глава по тяхна молба за помилване. За всяко решение на вицепрезидента Комисията уведомява молителя, освен в случай на помилване, когато се издава указ.

3.1. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ПРЕКРАТЯВАНЕ НА РАЗГЛЕЖДАНЕТО

През отчетния период Комисията се е произнесла с **предложение за прекратяване** на разглеждането на **45 молби**. Този брой е най-ниският от 2012 г. насетне.

Преобладават случаите, в които преписките са прекратени поради подаване на молбата **скоро след неблагоприятно произнасяне на Вицепрезидента** без да са настъпили нови обстоятелства, които да налагат новото ѝ разглеждане по същество (84%).

В един случай през февруари 2016 г. **молителят е изтърпял наказанието си към момента, в който молбата му се разглежда от Комисията**. Това положение е резултат от късното получаване на справка за молителя от затвора.

В един случай от октомври 2016 г. молбата не е разгледана по същество, тъй като в нея се търси **опрощаване на административно наказание**, като деецът е освободен от наказателна отговорност по чл. 78а от НК. Помилването е приложимо само към наказания, наложени за извършени престъпления.

Пак през октомври 2016 г. първата молба по конкретен случай е подадена от лице, различно от осъдения, който в последващо писмо до Комисията **изрично заявява, че не се солидаризира с нея**. След като производството по разглеждането ѝ е прекратено, осъденият подава лично втора молба, с която желае да бъде помилван. Тя е разгледана по същество.

През май 2016 г. Комисията е прекратила разглеждането на молба, подадена от близък на лице, **осъдено в чужбина и изтърпяващо наказанието си там**. Помилването е приложимо към наказания, наложени от чужди юрисдикции, само след приключване на производствата пред български съд по приспособяване, съответно приемане за изпълнение на чуждестранната присъда.

В общо 3 случая **наказателното производство срещу молителя все още не е било завършило** с влязла в сила осъдителна присъда, с която да му е наложено наказание. Поради липсата на окончателно наложено наказание помилването е било неприложимо към датата на разглеждане на съответната молба.

3.2. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ОТКАЗ ОТ УПРАЖНЯВАНЕ НА ПРАВОТО НА ПОМИЛВАНЕ

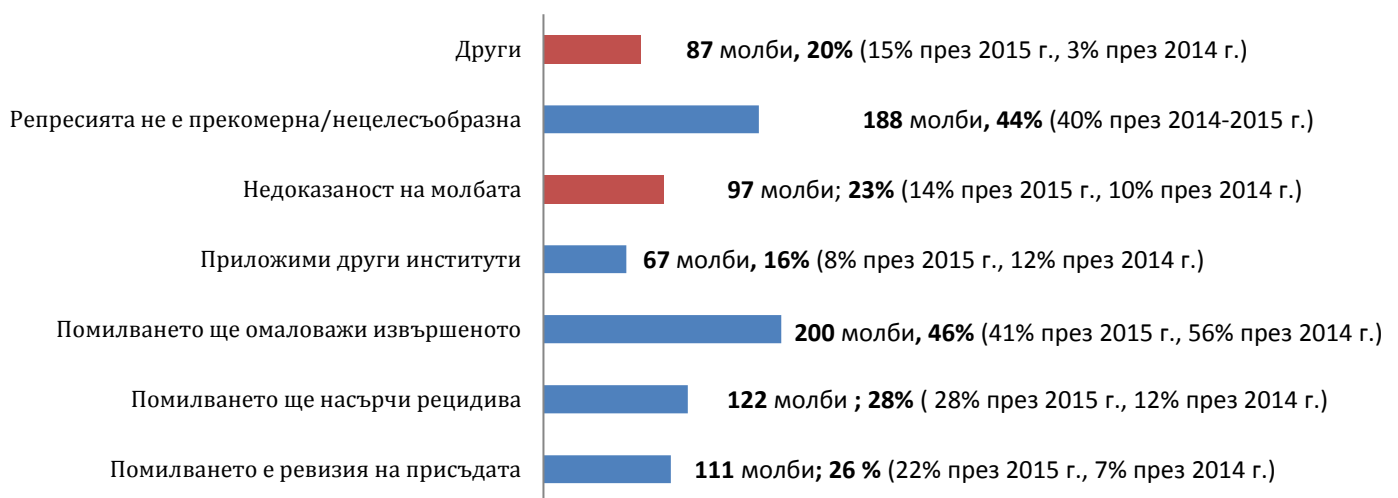
През 2016 г. Комисията се е произнесла с предложение помилване да бъде отказано по отношение на 429 молителя. Няма промяна в практиката ѝ по отношение на приложното поле на помилването и основанията за отказ.

Обичайно предложенията за отказ от помилване са подкрепени с мотиви от повече от една групи.

Значимите тенденции са свързани с **продължаващото нарастване на дела на специфичните „други“ мотиви и на отказите, мотивирани с недоказаност на молбата**. Тези тенденции продължават вече трета поредна година.

Увеличаването на групата на „другите“ мотиви подчертава индивидуалността на преценката при разглеждане на молба за помилване и е свързано с увеличаването на случаите, в които самите молители се позовават на строго специфични съображения, а самият случай разкрива особености спрямо типичните случаи. Най-често тези мотиви са свързани със специфични ефекти на закона, интерес за осъдения или за трети лица изтърпяването на наказанието да продължи (например, ако осъденият не е здравноосигурен на свобода и няма възможност да си осигури необходимо лечение извън затвора, в който получава подходящи и необходими здравни грижи; осъденият учи в затвора, а образованието му е необходимо, за да може да води законосъобразен живот на свобода; осъденият е опасен за близките си), анализ на съдебна практика и практика на Европейския съд по правата на човека, историческо проследяване на случая, тест за равнопоставено третиране пред наказателния закон, анализи,

10. МОТИВИ НА КП ДА ПРЕДЛОЖИ ОТКАЗ ОТ ПОМИЛВАНЕ

свързани с пострадалите от престъплението, с целите на наказанието, с най-добрия интерес на дете по смисъла на чл. 40 от Конвенцията за правата на детето и др.

Относително увеличен е и делът на случаите, в които молбата е отхвърлена, тъй като твърденията в нея са опровергани от установените по случая факти (**недоказаност**). Групата на недоказаните молби почти изцяло се обхваща от групата на молбите, в които се сочат хуманитарни обстоятелства. Най-често това са заболявания и уязвимости на осъдения и негови близки.

Устойчиво големият дял на случаите, в които **остатъкът от наказанието е преценен като отговарящ на изискванията за пропорционалност и целесъобразност**, се дължи частично на обстоятелството, че наказанията на много молители са определени в привилегирована процедура (споразумение, съкратено съдебно следствие). Поради това те са по-леки, отколкото съдът би наложил в общия наказателен процес за извършеното престъпление. Това съдебно снизхождение допълнително намалява основателността на аргумента на молителя за прекомерност на репресията.

Като цяло, Комисията се е произнесла с предложение за отказ от помилване, когато е достигнала до заключението, че помилването би представлявало **омаловажаване на тежестта на извършеното** и пренебрегване на опасността, която осъденият продължава да представлява за обществото, като не са налице изключителни обстоятелства, които да правят изтърпяването на наказанието през остатъка му прекомерно или нецелесъобразно. Най-често след постановяване на присъдата не са настъпвали никакви обстоятелства от естество да

направят наказанието непропорционално тежко, поради което помилването би представлявало юридическа преоценка на същите факти, въз основа на които съдът е определил наказанието. Такова действие би представлявало ревизия на съдебния акт, с която се нарушава независимостта на съдебната власт, на която е конституционно възложено да осъществява правосъдието.

В 16 % от случаите е установено още, че действащата наказателна и наказателно-изпълнителна система съдържат множество **средства за облекчаване на репресията, от които осъденият може да се ползва и които са по-подходящи от помилването.**

При молителите с устойчив или ескалиращ престъпен модел Комисията е установила, че нагласите, довели до извършване на престъплението, са съхранени, при отказ на съответния молител да се разграничи от извършеното или липса на ресурси и мотивация у него за тяхната промяна. Рискът от рецидив в тези групи молители е висок и среден към висок.

3.3. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ПОМИЛВАНЕ

През 2016 г. Вицепрезидентът е постановил 8 указа за помилване по направени от Комисията предложения.

1. С Указ № 27/07.04.2016 г. е помилван с 12 месеца от остатъка от наказанието 38-годишен български гражданин със средно-специално образование, който изтърпява наказание от 5 години лишаване от свобода за убийство, извършено в афектно състояние след непредизвикано въоръжено нападение от пострадалия. Престъплението е извършено през март 2001 г., но окончателната присъда е постановена едва през септември 2013 г. не по вина на молителя (налице са данни, че той е съдействал на съдебните органи и дори е настоявал за ускоряване на процедурата). Посегателството е единствено в живота му. Към датата на разглеждане на молбата остатъкът от наказанието е 1 година и 11 месеца. Молителят работи в затвора, има отлична характеристика, многократно е награждаван, като не е допускал нито едно нарушение. Рискът от рецидив е изключително нисък и очертава напълно завършил корекционен процес. Молителят не представлява опасност за обществото и отсъства обществена необходимост да изтърпява остатъка от наказанието за престъпление, извършено при специфични обстоятелства в младежка възраст.

2. С Указ №44 / 07.06.2016 г. е помилвана изцяло с наложените ѝ наказания 70-годишна жена, двукратно осъдена на лишаване от свобода за срок по 3 месеца за притежание на цигари без бандерол. Второто престъпление е извършено в изпитателния срок на условното осъждане за първото, поради което наказанията следва да се изтърпят последователно. Осъдената е с множество заболявания и обективно е единственото лице, което може да оказва необходимите животоподдържащи грижи за дъщеря си, страдаща от тежко душевно заболяване. Прокуратурата е отложила изпълнението на наказанията с изричен мотив, че привеждането им в изпълнение застрашава живота и здравето на болната. Основания за помилване са тези семейни обстоятелства, които съдът не може да съобразява като изключващи наказателната отговорност на осъдената. Помилването се предлага с оглед важни интереси на трето лице, което спада към уязвимата група на лица с увреждания, намиращи се поради прогресиращо заболяване в безпомощно състояние. Животоподдържащата грижа, оказвана от осъдената, не може да бъде поета от трето лице или държавен орган в разумен срок. По местоживее на болната липсват приложими към нейния случай социални и здравни услуги. Липсва възможност такива да бъдат дистанционно доставени или болната да бъде преместена. Съдебното производство по поставянето ѝ под запрещение все още не е започнало. Осъдената е положила усилия за използване на много житейски възможности за осигуряване интересите на болната. Налице е трайно установяване на изключителна житейска ситуация.

3. С Указ 65/01.07.2016 г. е помилван частично с 3 години и 8 месеца от остатъка от наказанието си 67-годишен гражданин със средно образование, осъден на 11 години лишаване от свобода за убийството на съпругата си, извършено в състояние на афект. Афектът бил предизвикан от пострадалата, поведението на която през последните месеци било повлияно от недиагностицирано приживе душевно заболяване и се изразявало в постоянен психичен тормоз над дееца. Извършеното е изолирана и ситуативна проява в живота на осъдения, резултат на продължително струпване на множество специфични обстоятелства, а не е в традиционно лоши съпругески отношения. През целия си брак с пострадалата молителят ѝ е оказвал пълна помощ и подкрепа, включително с оглед здравословното ѝ състояние.

Налице са изобилни данни за разкаянието на молителя, успешно завършил корекционен процес и постигнати целите на наказанието. Молителят е в напреднала възраст със заболяване на очите, но въпреки това полага доброволен труд. Поради спецификата на факторите на престъплението не е обосновано да се очаква рецидив. Оставащият остатък от наказанието е прекомерен. Наказанието е определено по-тежко наказуем текст от НК (чл. 116), въпреки че съдът е констатирал предпоставките на по-леко наказуема разпоредба (чл. 118). Ако тя бе приложена, за молителя щеше вече да е възникнала възможност за условно предсрочно освобождаване.

Помилването ще представлява акт на милост към болен възрастен човек, който не представлява опасност за никого и към когото наказанието вече се изпълнява самоцелно, без да съществува правна възможност за освобождаване по реда на редовен способ за облекчаване на репресията. Липсва всякакъв правен, обществен и житейски смисъл молителят да продължава престоя си в затвора. Към момента на предложението на Комисията да бъде помилван изцяло той е изтърпял близо 4 години от наказанието.

4. С Указ № 75 / 01.08.2016 г. е помилван с 4 години от остатъка 70-годишен гражданин, осъден на 11 години и 6 месеца лишаване от свобода за битово убийство, извършено, докато се отбранявал срещу трима нападатели в рамките на семейна свада. Фактическата обстановка остава отчасти неизяснена, тъй като различните съдебни инстанции я пресъздават различно, а първата дори е оправдала молителя. Към момента на разглеждане на молбата осъденият е изтърпял 5 години и 9 месеца. Затворът съобщава за изключително ниски стойности на рецидивния риск. Молителят е с отлична лична и трудова характеристика и активно съдейства на корекционното влияние. Поправителният процес е завършил и целите на наказанието са постигнати. Молителят е с отлични ресурси за ресоциализация, обусловени и от активната подкрепа на семейството му. Изтърпяването на наказанието през целия остатък би представлявало за този осъден прекомерна и нецелесъобразна репресия, която не обслужва никакъв обществен интерес. Комисията е предложила помилване с остатъка от наказанието.

5. С Указ № 90/02.09.2016 г. е помилван с 4 години от остатъка от наказанието 38-годишен гражданин, осъден за съучастие в кражба на 7 години лишаване от свобода, от които фактически изтърпял 9 месеца към датата на разглеждане на молбата. Извършеното е изолирана проява в живота му без обичайната за тези престъпления опасност. Той няма участие в усвояване на облагата от престъплението, макар пред съда да изразил желание да възстанови имуществените вреди от него. Мотивационният механизъм е протекъл изцяло под въздействие на външни фактори, а участието в престъплението е явно по-незначително от това на съучастниците, въпреки че всички съучастници са наказани с еднакво по вид и размер наказание. При определяне на наказанието на молителя съдът игнорирал различията в приноса на съучастниците в нарушение на чл. 21, ал. 1 от НК, приел квалифициращи признаци още и за отегчавачи обстоятелства и отчел в тежест на молителя негово предходно осъждане въпреки настъпилата за него реабилитация. Признак за невисоката опасност на

молителя е ниският рецидивен риск, липсата на дисциплинарни нарушения, множеството ресурси за вграждане в обществото, които той активно използва. Целите на наказанието са в значителна степен постигнати, като съответстват на крайните, а не началните етапи на наказанието. Остатъкът от него е прекомерен и изтърпяването му не може да постигне никоя от целите на наказанието, докато не бъде възстановена неговата пропорционалност спрямо извършеното. Липсва необходимост молителят да изтърпява ефективно лишаване от свобода, но няма възможност за приложение на редовен институт за облекчаване на репресията. Комисията предложила наказанието да бъде намалено с 5 години от остатъка.

6. С Указ № 102/06.10.2016 г. е помилван с целия остатък 35-годишен гражданин, осъден на 3 години лишаване от свобода за съвкупност от вещно укривателство и кражба на вещи от автоморга на обща стойност около 2900 лева. В миналото бил осъждан за кражба, шофиране в нетрезво състояние, за причиняване на тежка и средни телесни повреди при шофиране в нетрезво състояние и каналджийство. Към момента на помилването е изтърпял фактически 10 месеца от наказанието си. Аргументите за помилване са изцяло здравословни – молителят е трайно инвалидизиран (с парализирани долни крайници, травма на гръбначния стълб и придружаващи усложнения), без възможност да се обслужва сам. Поради здравословното състояние наказанието е отлагано и прекъсвано, а по време на изтърпяването му молителят се намира в медицинския стационар. Комисията предложила помилване с остатъка при особено мнение на председателя.

7. С Указ № 116/04.11.2016 г. е помилван с 3 години от остатъка 28-годишен мъж, осъден в чужбина на 15 години лишаване от свобода за опит да пренесе през границата между две чужди държави на международно летище наркотично вещество. След трансфера му у нас българският съд квалифицирал извършеното като контрабанда на наркотици по чл. 242 от НК и след приспадане на отработените от осъдения работни дни му определил наказание от 13 години и 4 месеца, от които молителят фактически изтърпял 6 години и 10 месеца към момента на разглеждане на молбата.

Рискът от рецидив е изключително нисък, молителят е със силна мотивация за законосъобразно поведение, приема отговорността за извършеното, а нагласите и взаимоотношенията му не са свързани с криминално поведение. Той работи и е създал семейство, в което съпругата му също работи и му оказва подкрепа за водене на законосъобразен начин на живот. Прекъснал е изцяло всякакви връзки със средата, в която престъплението е извършено, като няма данни то да е част от организирана или групова престъпна дейност. Извършено е под влияние на ситуационни фактори, които са отстранени, спряло е на стадия на опита и от него не са настъпили вреди.

Чуждестранната присъда обвързва българската държава относно фактите на извършеното, а сред тях липсват данни да е нарушена българска граница. Въпреки това молителят е осъден по чл. 242, ал. 2 от НК, който се прилага при нарушаване на българската граница, а не по близо два пъти по-леко наказуемия чл. 354в от НК. Ако бе приложен този текст, молителят щеше вече да е изтърпял наказанието си. Липсва възможност допуснатото отклонение да бъде отстранено по друг начин, освен чрез помилване, което в случая не е ревизия на присъдата, произнесена от чуждестранен съд, а съобразяване с нея.

Липсват правни и житейски основания такъв гражданин да продължава да търпи репресия, тъй като тя вече няма корекционно въздействие върху него. Комисията е предложила помилване с целия остатък от наказанието.

8. С Указ № 143/28.12.2016 г. е помилван с 3 години и 9 месеца от остатъка 35-годишен гражданин, осъден на 12 години лишаване от свобода за убийството на леля си, което извършил в афектно състояние, когато бил 18-годишен. Наказателният процес продължил цели 11 години, през които деецът създал семейство. Комисията предложила да бъде помилван с остатъка от наказанието, като се позовала на инцидентния характер на

престъплението, необичайно ниската му опасност в сравнение със сходни случаи, бързо прогресиращото поправяне в хода на изпълнението на наказанието и родителските задължения на молителя. Рискът от рецидив е устойчиво нисък и спадащ, а поведението на молителя далеч надхвърля обичайните параметри на положително поведение – липса на всякакви нарушения, отлични трудови показатели и прояви на положително лидерство. Осъденият има 7-годишно дете, за чието възпитание и развитие близостта с баща му би допринесла благоприятно, тъй като молителят е добър и загрижен родител. Близките на молителя, включително детето, както и останалите лишени от свобода, за които той е авторитет, са адресати на генералната превенция на наказанието. На тези лица би се отразило благоприятно както да се убедят в неотменимостта на наказанието, което молителят изтърпява независимо от изтеклото време, така и в справедливото отношение на държавата, която зачита корекционните му усилия и постижения. Според Комисията липсва обществена необходимост осъденият да изтърпява целия остатък, след като има описаните корекционни постижения за период, по-кратък от остатъка. Комисията подчертава, че по случая няма предявен граждански иск от наследниците на пострадалата.

Предложенията за частично помилване в три случая не са били уважени. Молителите са осъдени на лишаване от свобода за срок от 17 години, доживотен затвор и доживотен затвор без замяна за убийство. Мотивите на Вицепрезидента са, че в тези три случая помилването би противоречало на убеждението ѝ за съдържанието на конституционните принципи за ценността и достойнството на човешкия живот.

4. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ НА КОМИСИЯТА ПО ПОМИЛВАНЕТО

На основата на своята работа и през 2016 г. Комисията потвърждава констатациите си, които бяха направени още в края на първата мандатна 2012 година.

Комисията потвърждава следните наблюдения:

1. Оформената вече практика по помилване на осъдени на най-тежкото наказание доживотен затвор без замяна чрез замяната му с по-леко, както и съдебната практика по замяна на доживотен затвор с лишаване от свобода по чл. 38а, ал. 3 от НК потвърждава изводите, че **колкото по-вероятно е приложението на някой от тези институти за облекчаване на отговорността, толкова повече от осъдените се стараят да се поправят и толкова по-категорични и бързи са корекционните успехи на тези от тях, които полагат тези усилия.** Съответно, толкова по-ясно се открояват случаите на непоправими осъдени, към които никой от инструментите за облекчаване на положението им не е оправдан. Следователно, практиката и по помилване, и по приложение на съдебни облекчения, която е източник на надежда за най-тежко наказаните български граждани, показва, че обществото няма основания да се притеснява от тези от тях, чиито наказания са били облекчени, както и че сред общността на останалите относително намаляват рисковете, които произтичат от преживявания за безнадеждност.

Наблюдението е основание за **поощряване на изпълнителната и на съдебната власт да прилагат предоставените в компетентността им инструменти за облекчаване на наказателната репресия, тъй като не се установява такава практика да генерира рискове.** В същото време се наблюдава въздържане на прокуратурата от упражняване на правомощията ѝ да предлага на съда замяна на доживотен затвор с 30 години лишаване от свобода по чл. 38а, ал. 3 от НК. Типично прокурорските откази не съдържат мотиви, относими към института по чл. 38а, ал. 3 от НК. Налице е разнопосочна практика по този законов текст в различните апелативни райони на страната, както и между органите на прокуратурата от различни нива. В тази връзка Комисията оценява положително законодателната инициатива

за увеличаване на кръга на субектите, които имат право да искат замяна по чл. 38а, ал. 3 от НК пряко от съда.

И през 2016 г. бяха установени нови случаи на изтърпяващи безсрочни (доживотни) наказания осъдени, при които се наблюдава прогресиращ корекционен процес, отключен след като осъденият е научил за помилване на друг осъден, който е изтърпявал такова тежко наказание.

2. Системата за изпълнение на наказанията се нуждае от приоритетна подкрепа, за да продължи реформирането си. Корекционните усилия на експертните екипи продължават да са компрометирани както от липсата на превантивни и ресоциализационни политики извън местата за лишаване от свобода, както и от липсата на последователен ангажимент на държавата към осигуряване на условия за системно професионално общуване между експертните екипи и за тяхното продължаващо обучение.

В тази връзка следва отново да се подчертае, че пренебрегването на реформените потребности на системата за изпълнение на наказанията е в пряка връзка с установеното и подробно коментирано по-горе **забавяне на справките от затворите.**

Освен забавянето качеството на справките също не е удовлетворително. Въпреки че тенденцията на **обедняване на информативността на справките** от 2015 г. бе временно преодоляна през лятото на 2016 г., продължават да са налице пропуснати или неточни данни, което налага допълнително изискване на уточнения и пояснения, посещения на място за запознаване с първична документация и т.н.

И през 2016 г. продължи практиката в част от справките за осъдените на доживотен затвор и доживотен затвор без замяна времето на положения от осъдените труд (брой работни дни) да се приспада от срока на изтърпяното наказание, въпреки разпоредбата на чл. 38а, ал.4 от НК. Комисията многократно сигнализира ГДИН и затворните администрации за необходимостта от установяване на единна и непротиворечива законосъобразна практика по този въпрос, който касае данните за реално изтърпяната част от безсрочните наказания.

3. Комисията счита, че е необходимо преразглеждане на практиката на недопускане на изтърпяващите доживотен затвор и доживотен затвор без замяна граждани до участие в изборния процес в светлината на решение по делото Кулински и Събев срещу България от 21.07.2016 г. С това решение България е осъдена за допуснатото нарушение на човешките права на тези граждани, които съгласно действащата Конституция не са лишени от изборителни права. В тази връзка следва да се преразгледа и рационалността на правното решение по чл. 41 от Конституцията, което създава пречки пред лишените от свобода да гласуват.

4. В работата си през 2015-2016 г. Комисията работи по група случаи, по повод които разгледа съдебната практика по прилагане на чл. 2, ал. 2 от НК и чл. 7 от ЕКПЧ в периоди на промяна на системата на наказанията в НК през 90-те години на XX век. Комисията установи необходимост от внимателно и подробно разглеждане на цялата група случаи от прокуратурата и се обърна с предложение в този смисъл към Главния прокурор.